

4. Федоренко В. Інвестиційні процеси в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.personal.in.ua/artikle.php?ida=494>.

Надійшла 03.09.2011

УДК 338.147

О. В. РАЄВНЄВА, Л. В. ГРИНЕВИЧ
Харківський національний економічний університет

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПІДХІД ФОРМУВАННЯ ІНТЕГРОВАНОЇ СИСТЕМИ „ВИЩА ШКОЛА — БІЗНЕС-СТРУКТУРА”

Розглянуто та сформульовано гіпотези формування інтегрованої системи «вища школа – бізнес-структура» на базі раніше окреслених принципів її побудови. Наведено схему взаємозв'язку між принципами, гіпотезами та положеннями інтегрованої системи, що досліджується та запропоновано пріоритетні напрямки її розвитку на майбутнє.

Considered and formulated the hypothesis of an integrated system of «higher school - business structure» based on the previously outlined principles of its construction. A chart of the relationship between the principles and provisions of the hypothesis of an integrated system that is studied and proposed priority areas of development for the future.

Ключові слова: гіпотеза, інтегрована система, «вища школа – бізнес-структура», принципи положення, взаємозв'язок.

Особливості формування методологічних елементів розвитку партнерства в умовах глобалізації виходять з природних закономірностей, що базуються на принципах діалектики. Вони, з одного боку, є вихідними (загальними, універсальними) теоретичними положеннями, на основі яких відбувається синтез відповідних понять в наукову систему, а з іншого – відображають основні засади буття й пізнання, виражають їх найфундаментальніші особливості й відношення, виконують нормативну і регулюючу функції, орієнтуючи і спонукаючи людей до дії, виводяться з пізнання й супроводжують його та загалом є способом розгляду й розуміння предметів дослідження.

Методологічно невизначеними є такі аспекти формування інтегрованої системи, як:

- відсутні єдині засади встановлення довгострокової взаємодії бізнес-структур та вищої-школи з метою набуття нових та утримання досягнутих конкурентних переваг;
- невизначені впливові учасники процесу утворення та функціонування інтегрованої системи «вища школа – бізнес-структура»;
- необґрунтований вибір часового горизонту дії партнерства та організаційно-просторові межі його конфігурації;
- відсутня ідентифікація можливих наслідків (як позитивних, так й негативних) формування інтегрованої системи «вища школа – бізнес-структура» для всіх його учасників, а також оцінка економічного ефекту такої взаємодії з урахуванням ризику та невизначеності.

В основі будь-якої концепції, насамперед, лежить комплекс гіпотез, що висуває дослідник й доказ яких віддзеркалюється в сукупності концептуальних положень. Під гіпотезою розуміється науково обґрунтоване припущення, висунуте для пояснення будь-яких явищ, що потребує перевірки на практиці й підтвердження фактами, для того, щоб стати достовірною науковою теорією. Аналіз проведених досліджень щодо світового та національного досвіду встановлення партнерських взаємовідносин між освітянськими закладами та підприємствами й організаціями реального сектору економіки, сучасних тенденцій та моделей розвитку економік тощо дозволив сформулювати наступні гіпотези.

Гіпотеза 1. Взаємоузгоджені характеристики компетентнісної моделі спеціалістів і подальшої траєкторії професійного та особистісного розвитку включають зміст фундаментальної підготовки, загально-професійні та спеціалізовані компетенції.

Гіпотеза 2. Середовище безперервної бізнес-освіти, інтегруючи інтелектуальні, матеріальні та культурні ресурси ВНЗ та бізнес-структури, включаючи предметно-просторові, соціальні, виробничі, змістовно-технологічні і суб'єктні компоненти, будується на основі принципів відкритості, інтегративності, варіативності, безперервності, об'єктивності, нормативності, системності, прозорості та результативності.

Гіпотеза 3. Взаємозбагачення змісту, форм і технологій вузівського освітнього процесу з реаліями бізнесу дозволяють організувати навчання з врахуванням цінностей і потреб як суб'єктів освітнього процесу, так і виробничої галузі в цілому.

Гіпотеза 4. Для активізації науково-дослідної діяльності широко використовуються сучасні технології відкритої та дистанційної освіти (інтерактивні семінари, відеолекції), на основі яких створюється корпоративний освітній портал як середовище для самоосвіти і динамічного зворотного зв'язку.

Гіпотеза 5. В умовах середовища безперервної бізнес-освіти реалізується особистісно-орієнтований підхід, який надає першорядну значущість особистісному розвитку.

Гіпотеза 6. Навчання фахівців для реального сектору економіки неможливо без формування професійних та життєвих компетенцій, що відповідають цілям розвитку, функціональній спрямованості та

організаційній поведінці спеціаліста певної бізнес-структури.

Гіпотеза 7. Вирішення проблем та завдань бізнес-структур шляхом укладення договірних тем з вищим навчальним закладом дозволить здійснювати дифузію новітніх засобів, способів та технологій навчання в практику діяльності реального бізнесу, що суттєво підвищить конкурентоспроможність підприємства чи організації в нестабільних умовах сучасного етапу розвитку світової та національної економіки.

Гіпотеза 8. Ефективність функціонування інтегрованої системи «вища школа – бізнес-структура», насамперед, залежить від державної підтримки розвитку інноваційної активності підприємств та організацій з розробки нових продуктів та технологій, що передбачає проведення науково-дослідних розробок та є суттєвим стимулом активізації узгодженої діяльності бізнес-структур з вищими навчальними закладами.

Гіпотеза 9. Впровадження інтегрованих систем «вища школа – бізнес-структура» є підґрунтям формування загальнонаціональної системи «наука–виробництво», що є важливим елементом інноваційної моделі розвитку України.

Зв'язок між запропонованими принципами побудови інтегрованої системи «вища школа – бізнес-структура», гіпотезами та методами наукового пізнання, за допомогою яких здійснюється їх доказ, наведений в табл. 1.

Таблиця 1

Зв'язок принципів інтегрованої системи та гіпотез концепції

Принципи інтегрованої системи	Гіпотези, у яких принципи знаходять своє відображення	Метод наукового пізнання
відкритості	Гіпотеза 1	Аналіз та синтез Порівняння Індукція та дедукція
інтегративності	Гіпотеза 2	Синтез Узагальнення Індукція та дедукція Спостереження
варіативності	Гіпотеза 3	Узагальнення Синтезу Спостереження Моделювання
безперервності	Гіпотеза 4	Аналізу та синтезу Спостереження Моделювання
об'єктивності	Гіпотеза 6	Аналізу та аналогії Узагальнення Моделювання
нормативності		
системності	Гіпотеза 7	Синтез Узагальнення Індукція та дедукція Спостереження
прозорості	Гіпотеза 8	Узагальнення Синтезу Спостереження Моделювання
результативності	Гіпотеза 9	Аналізу та синтезу Спостереження Моделювання

Все це зумовлює дуалізм розуміння і дослідження інтегрованої системи. З одного боку, на основі перерахованих вище передумов формування вона розглядається як сукупність взаємопов'язаних ініціатив, спрямованих на забезпечення потреб бізнес-структур у фахівцях, що мають певні професійні та життєві компетенції, а з іншого – як сфера розвитку взаємовідносин між окремими юридичними особами, що бажають набути та утримати стратегічно важливі конкурентні переваги шляхом гнучкої поведінки в середовищі, що швидко змінюється.

Виходячи з цього, положення концепції формування інтегрованої системи «вища школа – бізнес-структура» розроблено з урахуванням таких дослідницьких рівнів:

- 1) дослідження передумов побудови інтегрованої системи;
- 2) розуміння й вивчення потреб бізнес-структур у фахівцях, що мають певні професійні та життєві компетенції.

Перший рівень обґрунтовує необхідність комплексного вивчення передумов появи інтегрованої системи «вища школа – бізнес-структура» в трансформаційних умовах сучасного етапу розвитку світової та національної економік, другий – необхідність постановки проблеми підтримки прийняття рішень щодо впровадження інтегрованої системи «вища школа – бізнес-структура» і розробки відповідного комплексу механізмів як інструмента даного впровадження. Взаємозв'язок розроблених концептуальних положень представлено на рис. 1.

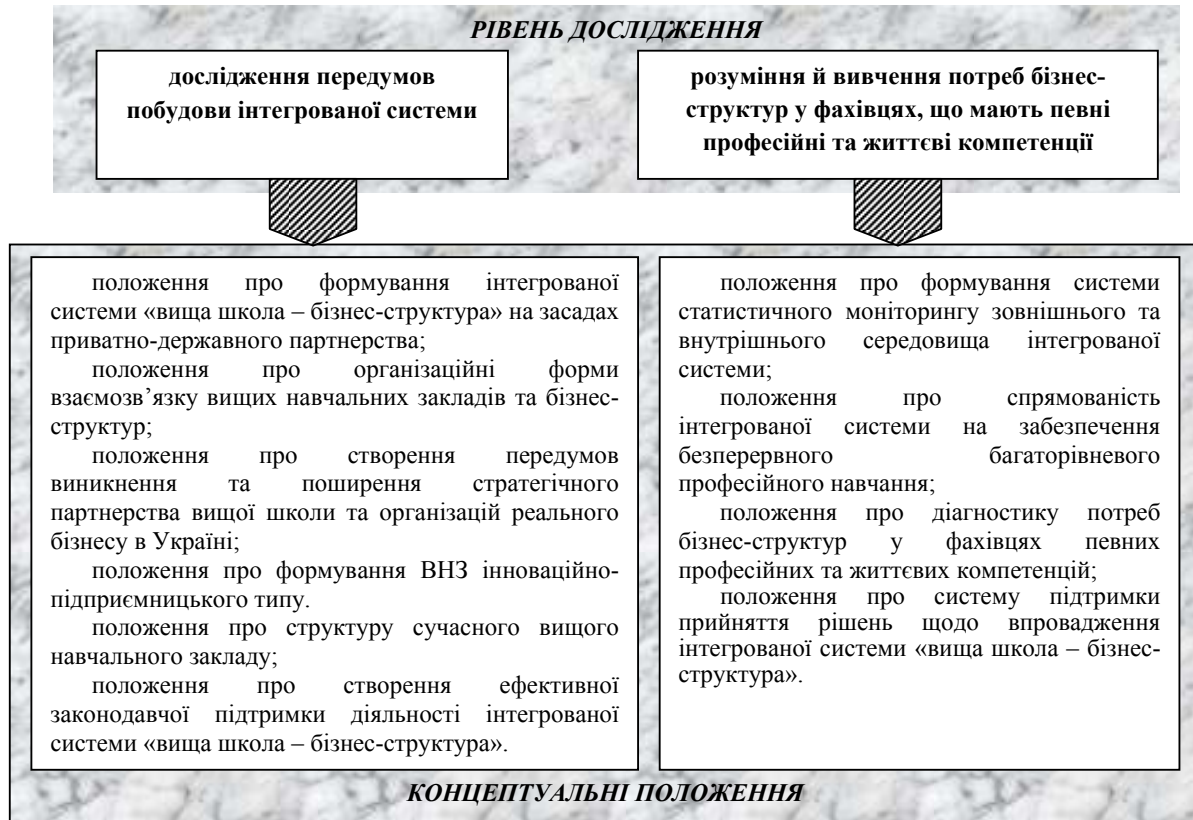

Рис. 1. Взаємозв'язок концептуальних положень

Розглянемо зміст концептуальних положень виділених рівнів.

Концептуальні положення дослідження передумов побудови інтегрованої системи «вища школа – бізнес-структура».

1. Положення про формування інтегрованої системи «вища школа – бізнес-структура» на засадах приватно-державного партнерства. Підготовка спеціалістів повинна бути комплексною та відповідати сучасним вимогам за якістю фундаментальної та прикладної освіти, й потребам реального бізнесу. Такий рівень підготовки неможливий лише силами університетів, він потребує безпосередньої участі бізнес-структур. Тому побудова інтегрованої системи «вища школа – бізнес-структура» має спиратися на державно-приватне партнерство, яке забезпечить приплив додаткових коштів в освіту та стане запорукою її високої гнучкості та адекватності вимогам інноваційної економіки та сучасного бізнесу у фахівцях певного рівня підготовки.

Нова модель освіти, що передбачає взаємовигідний зв'язок між вищими навчальними закладами на підприємствах реального сектору економіки дозволить усунути розрив між університетською освітою і бізнес-структурами за рахунок удосконалення освітніх стандартів, підвищення якості навчання у ВНЗ, оперативного врахування потреб економіки країни, що змінюються, посилення інноваційної спрямованості розвитку ВНЗ та підвищення конкурентоспроможності підприємств та організацій.

2. Положення про організаційні форми взаємозв'язку вищих навчальних закладів та бізнес-структур. В постіндустріальну епоху перед підприємствами постають нові проблеми, які пов'язані з потребою реагування на турбулентні зміни зовнішнього середовища, адекватне вирішення яких не може обмежуватись тільки удосконаленням власних процесів і систем. Пошук ефективних і дієвих способів виживання й розвитку за умов так званої „нової економіки” втілюється у формуванні та поступовому розвитку стратегічного партнерства з вищими навчальними закладами, який відкриває нові можливості у формуванні необхідних бізнесу фахівців.

Конкретним проявами такого партнерства є певні організаційні форми (бізнес-інкубатори, технопарки, венчурні підприємства, коопераційні дослідницькі центри промисловості та університетів,

бізнес-центри тощо) співпраці ВНЗ з бізнес-структурами, що повинні відповідати нормативно-законодавчій базі країни, інтересам ВНЗ й бізнес-структур та бути спрямованими на підвищення конкурентоспроможності цих організацій.

3. Положення про створення передумов виникнення стратегічного партнерства вищої школи та організацій реального бізнесу в Україні. Світовий досвід впровадження ідеї партнерства як альтернативи успішного довготривалого розвитку підприємства свідчить про явні переваги і широкі горизонти використання такої моделі поведінки в сучасних соціально-політичних та техніко-економічних умовах світових, регіональних, національних і місцевих ринків. В умовах трансформаційної економіки України особливої актуальності набувають процеси формування відносин довготривалої та стратегічно важливої співпраці між підприємствами та організаціями різних типів і бізнес-профілів.

4. Положення про формування ВНЗ інноваційно-підприємницького типу. Процеси комерціалізації освіти і науки, що є об'єктивним наслідком зародження нового суспільства, призвели до необхідності постановки завдання розробки нових ефективних методів організації та управління ВНЗ. Конкуренція на ринку освітніх та наукових послуг, боротьба за джерела фінансування стали реальністю життя ВНЗ, які обрали шлях активного розвитку в нових умовах. Перед активними університетами постали нові в умовах класичного ВНЗ, але звичайні і добре вивчені у реальному бізнесі питання підвищення конкурентоспроможності, ефективності, інтенсифікації і т. ін. Однак формальне перетворення вузу в комерційну організацію саме по собі не зробить університет таким, що саморозвивається, а може призвести до руйнівних наслідків. Отже, першочерговою є проблема розробки нової внутрішньої організації та методів роботи університету, що відповідають реаліям економічних та соціальних умов.

5. Положення про структуру сучасного вищого навчального закладу. Впровадження та ефективна дія інтегрованої системи «вища школа – бізнес-структура» передбачає трансформацію структури вищого навчального закладу, що має відповідати цілям, завданням та формам взаємодії освітнього закладу з підприємствами та організаціями.

6. Положення про створення ефективної законодавчої підтримки діяльності інтегрованої системи «вища школа – бізнес-структура». Підґрунтя виникнення та загострення цих проблем мають об'єктивну природу: перехід на нову форму приватно-державного партнерства стало стимулом для побудови нормативно-законодавчої бази, що покликана зацікавити бізнес-структури у проведенні наукових досліджень та співпраці з вищими навчальними закладами.

Концептуальні положення вивчення потреб бізнес-структур у фахівцях, що мають певні професійні та життєві компетенції.

1. Положення про формування системи статистичного моніторингу зовнішнього та внутрішнього середовища інтегрованої системи. Практичне використання системи статистичного моніторингу зовнішнього та внутрішнього середовищ інтегрованої системи, заснованої на компетентнісному підході, дозволить не тільки формувати у майбутніх фахівців відповідні компетенції для поточних потреб бізнесу, але й своєчасно на підставі прогнозування ситуації корегувати навчальний процес відповідно до майбутніх потреб підприємств та організацій.

2. Положення про спрямованість інтегрованої системи на забезпечення безперервного багаторівневого професійного навчання. Швидкість, з якою відбуваються зміни в економіці держави, ставить перед бізнес-структурами питання щодо можливості переорієнтації власного виробництва відповідно до нових умов. Запорукою швидкої адаптації до поточної ситуації є наявність на підприємстві кадрових ресурсів, які спроможні до самоосвіти впродовж усього свого життя. Інтегрована система «вища школа – бізнес-структура» формуватиме у майбутніх фахівців таку компетенцію, як вміння до самовдосконалення та передбачає впровадження системи безперервної професійної освіти.

3. Положення про діагностику потреб бізнес-структур у фахівцях певних професійних та життєвих компетенцій. Сьогодні значною є невідповідність потреби ринку праці у фахівцях із вищою освітою обсягам їх підготовки, оскільки поширення вищої освіти орієнтується, передусім, не на потреби економіки, а на необґрунтований попит молоді на певні спеціальності. Наслідком є зростання безробіття серед випускників вищих навчальних закладів, збільшення соціального напруження в суспільстві. Тому доцільним є проведення діагностики потреб бізнес-структур у фахівцях певних професійних та життєвих компетенцій, що дозволить ліквідувати негативні протиріччя шляхом вивчення їх стану та розробки короткострокових прогнозів щодо можливостей працевлаштування.

4. Положення про систему підтримки прийняття рішень щодо впровадження інтегрованої системи «вища школа – бізнес-структура». Використання в практиці діяльності вищих навчальних закладів системи підтримки прийняття рішень з оцінки узгодженої діяльності вищих навчальних закладів та бізнес-структур дозволить на підставі врахування зміни цільових орієнтирів цих організацій обґрунтовувати необхідність пошуку та впровадження новітніх технологій навчання та наукових досліджень, що суттєво підвищить ступінь їх конкурентоспроможності в ринкових умовах.

Теоретико-методологічні положення, що розроблені у даному дослідженні, спрямовані на усунення однієї з головних суперечностей розвитку країни – розривом між вищою школою та потребами реального сектору економіки. Тому доцільним є визначення місця запропонованою інтегрованою системою в загальній системі відносин між вищою школою та бізнес-структурами.

Враховуючи результати проведеного теоретико-методологічного дослідження запропонованої інтегрованої системи можна виділити п'ять пріоритетних напрямків розвитку її на майбутнє:

I. Забезпечення державних пільг підприємствам та організаціям реального сектору економіки, які безпосередньо приймають участь у впровадженні даної системи в межах, встановлених законом; адресна соціальна підтримка талановитої молоді з метою отримання наукової еліти та висококваліфікованих фахівців у майбутньому.

II. Досягнення високого рівня якості освіти за рахунок формування у студентів компетенцій необхідних їм для роботи та цілеспрямована підготовка фахівців, які відповідають вимогам як вітчизняних роботодавців, так і закордонних.

III. Формування ефективної економіки освіти, ефективних нормативно-правових та організаційно-економічних механізмів залучення та використання ресурсів.

IV. Підвищення соціального статусу, професійного рівня педагогічних працівників та посилення їх державної підтримки.

V. Реорганізація системи управління освітою у відповідності з завданнями інтегрованої системи освіти.

Таким чином, впровадження інтегрованої системи «вища школа – бізнес-структура» несе в собі наступні новації [1–3]:

а) пріоритетна підтримка провідних вузів, які мають наукові школи світового значення, здатних втілити у життя освітній та науково-технічний прорив, та забезпечити його відповідними кадрами;

б) переатестація ряду вузів та особливо їх філіалів, а також окремих програм вищої освіти;

в) реальний перехід на багаторівневу вищу освіту, відповідна диференціація вузів, розвиток системи професійних коледжів, які виконують функції першої ступені вищої освіти як основи професійної освіти у малих містах.

Враховуючи необхідність втілення в життя нерозривного зв'язку професійної освіти з виробництвом та багатократні звернення ділових кіл про розширення їх ролі у рішенні цього питання, так само, як і в розвитку професійної освіти в цілому потрібно розробити нормативно-правове забезпечення активної участі роботодавців та інших соціальних партнерів у рішенні проблем професійної освіти, у тому числі й у розробці її стандартів, у формуванні замовлень закладам професійної освіти, у контрактній підготовці кадрів та проведення кадрової політики на рівні суб'єктів країни.

Таким чином, проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що запропонована система започаткована на принципах взаємовигідного співтовариства, стратегічного партнерства вищих навчальних закладів з підприємствами та організаціями України дозволить, з одного боку, сформувати у майбутніх фахівців професійні та життєві компетенції, які необхідні для підтримки їх конкурентоспроможності на ринку праці нашої країни та закордоном, а, з іншого, – отримати бізнес-структурі спеціаліста, характерної рисою якого є швидка адаптація до умов конкретного бізнесу та якісне виконання своїх функціональних обов'язків.

Література

1. Боголіб Т.М. Ринкова модель ВНЗ : [монографія] / Боголіб Т.М. – К. : Міленіум, 2007. – 264 с.
2. Варнавский В.Г. Государственно-частное партнерств: теория и практика / Варнавский В.Г., Клименко А.В., Королев В.А. – М. : Издательский дом Государственного университета Высшей школы экономики, 2010. – 288 с.
3. Про схвалення концепції розвитку національної інноваційної системи : [розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 червня 2009 року № 680-р] // Офіційний вісник України. – 2009. – № 47. – С. 533.

Надійшла 16.09.2011